

Aanpak van radicalisering

Stichting School & Veiligheid

Gespreksnotitie voor rondetafelgesprek met vaste commissie voor Justitie en Veiligheid, 11 april 2019

Achtergrond

De basis voor een preventieve aanpak van polarisatie en extremisme in een school is een sociaal veilig klimaat. Daarmee wordt een appèl gedaan op het bewustzijn van onderwijsinstellingen over hun taken en mogelijkheden om radicalisering tegen te gaan vanuit hun maatschappelijke en pedagogische rol en verantwoordelijkheid.

De Stichting School & Veiligheid biedt ondersteuning aan scholen in Nederland om een sociaal veilig leer- en werkklimaat te realiseren. Daarin past ondersteuning aan leraren om het gesprek te voeren in de klas over maatschappelijk moeilijke onderwerpen, ook als standpunten gepolariseerd en recht tegenover elkaar staan en vanuit verschillende culturele en religieuze achtergronden worden gemotiveerd en/of gebaseerd zijn op wellicht onbetrouwbare, vluchtige en eenzijdige bronnen. Daarin past ook dat leraren in staat worden gesteld om radicalisering te herkennen en te onderscheiden van puberaal gedrag en te weten hoe de verbinding te houden met jongeren en waar nodig te signaleren en door te schakelen naar justitiële en zorg instanties.

Opdracht Stichting School & Veiligheid

Begin 2016 heeft School & Veiligheid de opdracht gekregen om in een periode van twee jaar het ondersteuningsaanbod richting de onderwijsinstellingen vanuit het toenmalige Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme te intensiveren. Aanleiding voor deze intensivering was de constatering dat de mate waarin onderwijsinstellingen zijn toegerust om te kunnen omgaan met radicalisering sterk wisselt per school. Met deze aanpak, ook wel de complementaire onderwijsaanpak (COA) genoemd, was School en Veiligheid verantwoordelijk voor de uitrol van het ondersteuningsaanbod radicalisering en polarisatie in het onderwijs.

De onderwijsaanpak richt zich op een drietal niveaus: 1) Voorlichting en agendering middels diverse workshops en voorlichtingen op lokale en landelijke conferenties en bijeenkomsten; 2) Adviesgesprekken op school ter voorbereiding van de training 3) Het trainen van schoolpersoneel, gericht kennis over het proces van radicalisering, weten hoe te reageren op signalen van radicalisering en polarisatie in hun school en wanneer en waar zij zorgen uit handen kunnen geven.

Begin 2018 is de onderwijsaanpak verlengd tot heden en ondergebracht in het interdepartementale project 'Preventie extremisme en polarisatie. Ondersteuningsplan voor onderwijs en jeugd'. Mede op basis van het externe evaluatierapport, als ook op basis van de evaluaties van de deelnemers is aangegeven dat verbreding van de inhoud van de training naar polarisatie en andere onderwerpen die te maken hebben met sociale veiligheid wenselijk is. Met in achtneming van deze bevindingen, ervaringen en aanbevelingen zette School & Veiligheid haar activiteiten voor de aanpak van radicalisering in het onderwijs voort tot heden.

Bevindingen onderwijsaanpak 2016 - heden

Op basis van de adviesgesprekken, trainingen, bevindingen van de deelnemers, gesprekken met docenten komt het volgende beeld naar voren. Wat wij zien en horen is dat er verschillende vragen spelen als, hoe als leerkracht of docent om te gaan met gevoelige maatschappelijke vraagstukken, hoe een dialoog aan te gaan met leerlingen die extreme(re) standpunten aannemen. Hebben we te maken discriminerende en racistische uitspraken? Hoe voorkom je segregatie in het klaslokaal én op de werkvloer? De worsteling met diversiteit, 'de witte bubbel', hoe om te gaan met de steeds meer zichtbaar wordende parallelle, gesegregeerde groepen leerlingen in de school? We zien dat docenten toegenomen tegenstellingen en botsende waarden ervaren die voor onrust in de klas zorgen

enerzijds en handelingsverlegenheid voor de docent anderzijds. We zien dat sommige scholen en docenten al heel ver zijn in het omgaan met radicalisering en andere veiligheidsvraagstukken, maar we zien ook dat er leraren en instellingen zijn die hier mee worstelen.

Hiernaast staan de verontrustende bevindingen vanuit het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN). Daarin wordt gesteld dat de situatie en de dreiging ernstiger is dan een aantal jaren geleden. De DTN geeft aan dat radicalisering ondergronds gebeurt, het klimaat in de maatschappij broeierig is, en er sprake is van online rekrutering.

Wij vermoeden dat, omdat de activiteiten 'ondergronds' zijn gegaan, deze dus ook niet altijd worden gezien in het reguliere onderwijs. En iets wat je niet ziet en waar je geen last van hebt is – terecht of onterecht – ook iets waar je je minder druk over maakt. Gezien dit dreigingsbeeld is het echter van belang dat het ondersteuningsaanbod voor het onderwijs niet verslapt en door blijft gaan.

Dat betekent allereerst dat de ondersteuning zich richt op het voortzetten en blijvend aanbieden van maatwerktrainingen voor scholen. Daarin staat een veilig schoolklimaat voorop waarin leerlingen gezien en gehoord worden, waar verschillen in opvattingen er zijn en kunnen zijn. Hierin licht ook de nadruk op wanneer signalen van radicalisering serieus te nemen, welke interventies mogelijk zijn en welke externe partners een rol spelen. Iedere school kent een eigen zorg- en veiligheidsstructuur; Wat is de verantwoordelijkheid van de school en waar stopt deze en moet je je zorg delen en overdragen aan andere partijen.

Ten tweede, botsende waarden en grensoverschrijdend gedrag zijn niet nieuw zijn voor het onderwijs. In het huidige tijdsgewricht staan die mogelijk wel onder meer spanning. Het waarborgen van sociale veiligheid en het omgaan met deze spanningen is voor niemand gemakkelijk, ook niet voor docenten. Juist in die spanningen liggen de lessen verborgen voor jongeren als het gaat om werken aan kritisch denkvermogen, respect hebben voor diversiteit, ontwikkelen van positieve gedeelde groepsidentiteit en weerbaarheid van kwetsbare groepen.

Dit vraagt daarom juist, of vooral, inzet van pedagogisch vakmanschap. Een kwaliteit die nodig is voor de vorming van leerlingen en hen op te leiden tot kritische burgers en het realiseren van het voorwaardelijke optimale pedagogische klimaat. Hoe kennisoverdracht en pedagogisch handelen op de juiste momenten inzetten, hoe de regie te houden en op een professionele manier om te gaan met tegenstellingen en botsende waarden. Dit vraagt continue om professionele reflectie en een voortdurende dialoog in de school waar de grens (norm) ligt en waar de ruimte en vrijheid (waarden) die je de leerlingen wilt bieden.

Vanuit die kracht voor de klas staan, met dat inzicht je leerlingen begrenzen in hun gedrag en woorden én tegelijkertijd nieuwsgierig en uitnodigend zijn naar het waarom, daarmee leer je een respectvolle dialoog te voeren die niet uitmondt in een conflict. Docenten vertrouwen en gereedschap geven waarmee ze op een professionele manier spanningen in de klas kunnen hanteren zodat een goed gesprek op gang komt. Om deze aspecten gaat het bij uitstek in het beschikbare ondersteuningsaanbod.

Concluderend

Het onderwijs heeft primair de rol van ontmoetingsplek: de plek waar leerlingen elkaars achtergrond leren kennen en begrijpen, waardoor ze kunnen opgroeien tot verantwoordelijke burgers. Kinderen die al vroeg een gevoel van burgerschap krijgen bijgebracht en die hebben geleerd om op een open manier een dialoog te voeren over hun normen en waarden, zijn later minder vatbaar voor radicale denkbeelden. Belangrijk is en blijft om overal het gesprek over de fundamentele waarden van onze democratische rechtstaat aan te gaan. Jongeren moeten het gevoel hebben dat zij ertoe doen en zij

moeten binnen in plaats van buiten worden gesloten. Zo kunnen we er mede voor zorgen dat de voedingsbodem voor radicale denkbeelden zo klein mogelijk blijft. Docenten, schoolbesturen, jongerenwerkers, ouders en verzorgers zijn bij uitstek degenen die dit contact met jongeren kunnen bewerkstelligen. We weten dat zij in de aanpak van radicalisering een lastige taak hebben, en willen hen daar zo goed mogelijk in ondersteunen.

De preventie van radicalisering staat niet op zichzelf, maar is een gezamenlijke opgave. Het bevorderen van sociale cohesie, het stimuleren van democratisch burgerschap, het bevorderen van arbeidsparticipatie van migranten en het aanpakken van discriminatie zijn belangrijke bouwstenen.

Net als bij andere complexe maatschappelijke (veiligheids)problemen is er niet één partij die alleen de oplossing in handen heeft en is het zaak dat er een gevoel van *gedeelde* verantwoordelijkheid heerst. De kracht zit in de verbinding van verschillende disciplines en netwerken, waarbij ieder vanuit haar eigen rol en expertise een essentiële bijdrage aan preventie van radicalisering levert.